

mä otetaan huomioon, saa keskustelu kuntakoosta kokonaan uusia piirteitä.

Tekijä vastaa asettamiinsa tehtäviin laajalla käsitteellisellä analyysillä ja ennen kaikkea monipuolisilla empiirisillä aineistoilla. Tutkimusmateriaali koostuu tilastotiedoista, laajasta postityselestystä ja tekijän lisensiaatintutkimukseensa keräämästä velkualaisia kuvaavasta laadullisesta haastatteluaineistosta. Haastatteluaineistoa Ovaska käyttää lähinnä kvantitatiivisten empiiristen aineistojen havainnollistamiseen. Kyseessä on siis kiitettävän moniaineinen ja varsin kokonaisvaltaiseen otteeseen pyrkivä tutkimus. Ehkä eniten jäi mietittävään se, miksi ns. SOTKA-aineisto käsitti kaikki Varsinais-Suomen 56 kuntaa mutta varsinaisen sosiaalisen pääoman survey-tarkastelu koski vain alle 2 500 asukkaan kuntaa (joita oli siis 27; näistä tuli mukaan perusteellisempaan tarkasteluun yhdeksän kuntaa).

Tutkimuksen teoreettinen osio on runsas ja pitkä. Toisaalta eri teoreettisten osa-alueiden välinen dialogi (yhteys) on jossain

määrin ohut; tekijä olisi voinut paneutua selkeämmin esimerkiksi hyvinvointivaltiokritiikkiin ja tarkastella sosiaalista pääomaa siihen liittyvänä antiteesinä, vasta-argumenttina. Samoin tekijä olisi ehkä voinut kirjassaan selkeämmin esitellä tutkimuskuntiaan: koska erityyppisten tutkimuskuntien vastaajien demografinen tarkastelu jää vähäiseksi, ei lukijalle oikein tahdo muodostua mielikuvaa eri kuntatyyppien vastaajista.

Aineiston empiiriset ratkaisut on kirjassa esitetty selkeästi ja ne ovat siten alttiina rakentavan kriittiselle tarkastelulle. Klusterianalyysillä tehdyt ryhmittelyt eivät ole kiistattomat, kuuluihan muuttovoittokuntiin muuttotappiokunta ja vastaavasti muuttotappioklusteriin oli eksynyt muuttovoittokunta. Samoin Särkisalon asema ruotsinkielisessä kuntaklusterissa ei ole kiistaton, sillä kunnan asukkaista vain 12 % on ruotsinkielisiä. Toisaalta on ymmärrettävää, että mekaaninen atk-tulostus tuottaa ryhmiä, joiden nimeäminen useimmiten on vaativa tehtävä.

Tulosten luettavuutta ja sisäis-

tämistä hieman häiritsee niiden paljous. Tämä liittyy siihen yksinkertaiseen näkemykseen, että yksittäisiä osaongelmia oli yli 20. Tällöin tietomassan pitäminen ”aisoissa” on kokeneemmallekin tutkijalle haastava tehtävä. Tuloksia karsimalla ja siirtämällä osan taulukoista liitteiksi olisi korostuneemmin saatu esiin näitä tutkimuksellisia helmiä.

Esko Ovaskan väitöskirja on mielenkiintoinen ja tärkeä tieteellinen puheenvuoro kuntien elinkelpoisuudesta käytävään keskusteluun. Kirja ei anna otsikossa esitettyyn kysymykseen suoraa vastausta (”Ongelma, idylli vai elämysyhteisö”). Lukijalle ei jää kuitenkaan epäselväksi se, että pieni kunta on ongelma lähinnä Kehä-kolmosen sisäpuolella asuville. Sen sijaan se on idylli ja elämysyhteisö pienessä kunnassa – vaikkapa Velkualla – elävälle. Uskon, että hänen työllään on jatkossa merkittävä rooli pienten kuntien elinkelpoisuutta koskevassa suomalaisessa yhteiskuntapolitiisessa keskustelussa ja tutkimuskentässä.

Voin olla hyvin väärässä

PERTTI HEMÁNUS

On hankala arvioida sellaisen henkilön uusinta tuotosta, joka on ollut vuosikymmenet arvostettu ja ihailtu kirjoittaja. Olen lukenut hänen tuoreimman opuksensa kahteen kertaan – enkä suinkaan väliaikaa pitämättä – mutta vaikutelmani siitä ei ole muuttunut. Mitä tehdä?

Tietenkin kirjoitan, mitä ajattelen. Voin olla miten väärässä tahansa.

Sivuutan Eskolan henkilökohdalliset muistelmat, vaikka niissä on minulle paljon tuttua. Kuten se, että Eskola kertoo kerran kälvelleensä ylipitkän matkan koulusta kotiin, jopa metsiä pitkin ja

Antti Eskola
Tiedän ja uskon
Otava 2003
235 s.

kokien, että jos hänen suunta-vaistonsa pettää, hän ehkä me-

nehtyy korpeen. Eskola koki saaneensa jostakin apua. Itse olen kävellyt muistaakseni helmikuussa 1945 Salosta Suomusjärven suuntaan, mutta lähdin hyvissä ajoin iltapäivällä liikkeelle, kun bussivuoro oli peruutettu, ilma oli leuto enkä kokenut mitään kuolemanvaaraa. Kun voimani pettivät, pysäytin Turun–Helsingin valtatieä ajavan auton. Kuljettaja oli ystävällinen ja vei minut kotiovelle.

Tällaisilla muisteluksilla on oma rajallinen arvonsa, ei sen enempiä.

Eskola ei kirjoita maamme piispojen muuttuneista yhteiskunnallisista kannanotoista. Varmaan ne ovat häneenkin vaikuttaneet, mutta eivät niin paljon, että niitä pitäisi kirjassa kommentoida. Itseäni riemastutti Aamulehden vuosia sitten julkaisema – tietysti nimimerkillinen – yleisönosastojuttu, joka kuului näin: ”Arkkipiispa John Vikström on sanonut rikkaiden Suomessa rikastuvan ja köyhien köyhtyvän. Hän on siis kommunisti.”

Kenenkään ei tietenkään tarvitse olla kommunisti nähdäkseen kiistattomia tosiasioita. Itse olen niitä surua tuntien havainnoinut, mutta aina olen myös tiennyt, että yhteiskunnallisen tasa- ja eriarvoisuuden ongelmat eivät voi olla kirkon perimmäisiä kysymyksiä. Kirkon on sekaannuttava niihin silloin ja vain silloin, kun yhteiskunnan päättäjät hyväksyvät virheellisen ja tuhoisan suunnan.

Eskola kertoo ohimennen omasta palaamisestani kirkkoon. Olin eronnut siitä vuonna 1975 suuttuneena tuon instituution taantumuksellisuudesta, vaikka itse en pappien maalitauluiksi ot-

tamiinsa niin sanottuihin luokkakantaisiin ikinä kuulunut, ensinne päinkään. Tilanne paluupäivänäni vuonna 2001 oli hyvin toinen, mutta vielä korostan, että kirkon yhteiskunnalliset kannanotot eivät olleet minulle tärkein asia. Lisätekijä liittymishaluuni ne tosin saattoivat olla.

Entä Eskola? Hän käyttää suurta älyään etsiäkseen ja löytääkseenkin maanpäällisiä todisteita Jumalan olemassaolosta. Hän ei suinkaan hylkää omaa tieteellisävyistä maailmankatsomustaan, niin kuin tiedän joidenkuiden tutkijoiden syvän kriisin keskellä tehneen. Hän haluaa tavallaan pitää hallussaan molemmat, tieteellisen ja epätieteellisen näkemyksen olemassaolostamme. Toistan vielä, että voin olla hyvin väärässä, mutta minua yritys valita molemmat järkemme avulla ei vakuuta.

Esimerkiksi kysymys Australian olemassaolosta ei juuri liity Jumalan olemassaoloon. Ymmärtääkseni järjissään olevien ihmisten tapoihin ei kuulu tuon maanosan kiistäminen, eikä minun enempiä kuin Eskolankaan ole syytä matkustaa tuohon maailmankolkkaan vain uskoakseen ”lopullisesti” sen olevan todellinen.

Ihmeet ovat toinen ja paljon kiintoisampi kysymys. Hyvä kuin mikä on Eskolan lainaus The Economist -lehdessä, jonka mukaan siitä alkaen, kun kirkko tunnusti Marian ilmestymisen, pyhiinvaeltajat ovat ilmoittaneet yli 6 700 ihmeparantumista. Niistä kuitenkin vain 66 on kelvannut ihmeiksi myös kirkolle itselleen. Kelpuutettujen ihmeiden määrä on ajan mittaan vähentynyt niin, että neljänä viime vuosikymmenenä seulan on

läpäissyt vain neljä (!) tapausta. Jos kirkko yhä kiristää kriteerejään, uusia tapauksia hyväksytään ihmeiksi enää nolla kappaletta, mutta mitä tämä todistaa?

Osuva huumoriakin kirjassa on. Kun suomalaiset ihmeparantajat väittivät pystyvänsä loihtimaan eri pitkät jalat yhtä pitkiksi, Eskola ihmettelee, miksi he aina pidentävät lyhyempää jalkaa eivätkä lyhennä pitempää. Nuo temput tuovat joka tapauksessa mieleeni Nokian ihmeparantaja-tohtorin, ja erällä tuon henkilön entisillä työtovereilla olisi asiasta kriittistä kerrottavaa.

Kiistänkö siis ihmeiden mahdollisuuden? En tietenkään. Tarkoitan vain, että jumalausko ei ainakaan välttämättä tarvitse niitä.

Eskola kertoo nähneensä, miten Paha kerran astui hänen huoneeseensa. En siis kiistä tätäkään, vaikka itse en onnekseni ole paholaista kohdannut. En tiedä, minkälainen olisin nyt, jos olisin joskus joutunut häntä katsomaan.

Keskustelin äskettäin erään piispan kanssa Jumalan olemassaolosta. Piispa käytti sanontaa ”jotakin on”, ja itse ajattelen, että ”jotakin saattaa olla”. Rohkenen olettaa senkin, että en edes loppuelämässäni saa mitään näyttöä siitä, joka saattaa olla. Kuoleman jälkeinen elämä on minulle suuri mysteeri ja mysteeriksi jääkin, mutta ateistia minusta ei tule.

Olen varma, että Eskolan kirja kuluu monien ajattelevien suomalaisten käsissä. Se on saanut havaintojeni mukaan pelkästään kiittäviä arvosteluja. Tämä omani on vain vähäinen soraääni.